

Καθήκοντα ἐξωτερικῆς συμπεριφορᾶς

ΛΟΓΟΣ ΠΑΡΑΚΕΛΕΥΣΜΑΤΙΚΗΣ ΔΙΑΘΕΣΕΩΣ. Δι' ὅ,τι συνέβαινε εἰς τὴν πρότασιν, εἶχεν ἄλλοτε τὴν εὐθύνην τὸ ὑποκείμενον. Ἐκεῖνο ἔδιδεν εἰς τὸ ρῆμα μορφήν, διὰ νὰ γίνῃ ὁ σύνδεσμός του πρὸς μίαν ιδιότητα ἢ τὸ μέσον του διὰ νὰ διαμορφώσῃ τὸν κόσμον. Εἰς τὴν καθομιλουμένην τῆς ἐποχῆς μας τὸ κατηγορηματικὸν καὶ τὸ ἀντικείμενον δίδουν τὸ παράδειγμα εἰς ὅλα τὰ μέρη τοῦ λόγου νὰ κηρύξουν αὐτοδιάθεσιν, νὰ μὴ χρειάζωνται ἀπαραιτήτως τὸ ρῆμα καὶ νὰ ὑποκρίνωνται ἀπὸ κοινού τὸν ρόλον τοῦ ὑποκειμένου: «Πολλὲς τυνίκ, φουσκωτὰ πλισὲ μανίκια, μεγάλα ντεκολτέ, γαρνιτούρες ἀπὸ μυτεροὺς γιακάδες καὶ τριαντάφυλλα. Ὑφάσματα αἰθέρια σὲ μουσελίνας, μεταξωτὰ, λινό». Ἡ πρότασις δὲν ἔχει ἀνάγκην τοῦ ρήματος, δὲν γνωρίζει ὑποτέλειαν, παρατάσσει τὸν κόσμον - ἐκφράζει ὅμως μίαν διαταγήν.

Ἡ μεγάλη προσπάθεια ὄλων τῶν μερῶν τοῦ λόγου εἶναι νὰ γίνουσι εἰς τὴν ἐποχὴν μας διατάγματα. Ἡ τάσις αὕτη ἐμφανίζεται ὀλιγώτερον εἰς τὴν λογοτεχνίαν καὶ περισσότερον εἰς τὴν καθημερινήν

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΑΝ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ

γλώσσαν τῶν πραγμάτων. Ἐὰν ὅμως ἀναλογισθῆ κανεῖς, ὅτι ὁ σημερινὸς ἄνθρωπος, ὅταν ἐργάζεται, δηλαδή ὅταν δὲν ἀκολουθῆ σιωπηλός, τί τὸν ἐπιφορτίζουν τὰ πράγματα τῆς βιοποριστικῆς του ἀπασχολήσεως, παρακολουθεῖ κατὰ τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ ἐλευθέρου του χρόνου εἴτε μὲ τὴν θέλησίν του ἢ ἐπειδὴ δὲν τοῦ εἶναι δυνατὸν ν' ἀντιδράσῃ, τὴν δημοσίαν εὐγλωττίαν τῶν στοιχείων τοῦ περιβάλλοντός του, τὰ ὅποια ἔχει, θὰ ἔπρεπε νὰ εἶχε ἢ ὀφείλει νὰ ὑποστηρίξῃ, γίνεται φανερόν, πῶς τοῦ συμβαίνει νὰ παραμερίξῃ τὸν λόγον, διὰ νὰ ὑπακούῃ καὶ ὅταν ὁμιλῇ, νὰ μιμῆται τὴν γλώσσαν, ἢ ὅποια τὸν ὑποχρεώνει νὰ ἐκτελῇ τὴν θέλησιν ἑνὸς ὁρατοῦ ἢ ὑποτιθεμένου πράγματος. Ἐφ' ὅσον ἡ πραγματικότης τοῦ ἐπιβάλλει σήμερον τὴν σιγὴν, διὰ νὰ τοῦ ἐκθέσῃ, πῶς πρέπει νὰ συμπεριφερθῆ, δὲν εἶναι λοιπὸν καθόλου περίεργον, εἰάν καὶ ἐκεῖνος, ὅταν λαμβάνῃ τὸν λόγον, θέλῃ καὶ οἱ ἄλλοι νὰ σιγήσουν, διὰ νὰ μάθουν, τί ὀφείλουν νὰ πράξουν.

Ὁ λόγος ἀποκτᾷ εἰς τὰς ἡμέρας μας παρακελευσματικὸν χαρακτῆρα. Δὲν φωτίζει οὔτε ἐκεῖνον, πρὸς τὸν ὁποῖον ἀπευθύνεται, οὔτε αὐτόν, ὁ ὁποῖος ὁμιλεῖ. Ὅταν κυκλοφορῆ μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, ἐκφράζει μίαν σχέσιν εἰς τὴν σκιάν τῶν πραγμάτων, τὰ ὅποια τοὺς βοηθοῦν νὰ συλλάβουν τὴν ὑπαρξίν των, νὰ γίνουν οἱ κύριοί της καὶ νὰ τῆς δώσουν τὴν μορφήν, ἢ ὅποια τῆς ἀρμόζει. Ὁ λόγος ἀφήνει σήμερον τὸν ἄνθρωπον εἰς τὰ περίχωρα τοῦ ἑαυτοῦ του καὶ διὰ τοῦτο δὲν τὸν ἐκπαιδεύει νὰ γνωρίσῃ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, νὰ μάθῃ ἔσωθεν, τί εἶναι ὁ ἴδιος καὶ ὅσοι συνδέονται μαζί του καὶ πῶς θὰ πρέπει νὰ διαμορφώσῃ αὐτόν τὸν σύνδεσμον.

Ἐπειδὴ συνήθως τότε δέχονται τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ λόγου, ὅταν πρέπει νὰ μεταβάλουν συμπεριφορὰν, τὸν χρησιμοποιοῦν σήμερον οἱ ἄνθρωποι καὶ ὅταν ἀκόμη δὲν εἶναι ἐντεταλμένοι ὠρισμένων πραγμάτων, διὰ νὰ καθορίσουν μὲ μίαν ὑποθετικὴν ἀρμοδιότητα τὴν πράξιν τῶν ἄλλων. Κατ' αὐτόν τὸν τρόπον σχετίζονται, συνάπτουν συμμαχίας ἢ γίνονται μεταξὺ των ἐχθροὶ ἀναλόγως τοῦ πῶς ἀντιδροῦν εἰς τὴν παρακελευσματικὴν διάθεσιν τοῦ λόγου. Ἐφ' ὅσον δὲν τοὺς προτρέπει ν' ἀλλάξουν στάσιν ἢ νὰ τὴν σταθεροποιήσουν, νὰ ἐφαρμόσουν σχέδια ἢ ν' ἀποκρούσουν ἐπιθέσεις, νὰ μάθουν, τί πρέπει νὰ πράξουν, οἱ ἄνθρωποι θεωροῦν τὸν λόγον ἄνευ σημασίας. Ὅταν ἡ ἐντολὴ ἀπουσιάζῃ, κινδυνεύουν νὰ μείνουν χωρὶς σχέσεις πρὸς τὴν ὑπαρξίν των καὶ νὰ πλήξουν ἢ πρὸς τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, ὥστε νὰ νομίζουν, ὅτι ὁ κόσμος ἐρημώθηκε ὅταν ἐμφανισθῆ, γνωρίζουν τὴν ἰδικήν των συμπεριφορὰν καὶ τί νὰ μεταδώσουν εἰς τοὺς ἄλλους. Ἡ ἐμφάνισις τοῦ λόγου δὲν ὀδηγεῖ σήμερον τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὸν ἐσωτερικὸν ἄνθρωπον, δὲν τοὺς προσκαλεῖ εἰς τὴν ὑπαρξίν των, διὰ νὰ διδαχθοῦν, τί εἶναι καὶ ἐκ τῆς ἐπιγνώσεως αὐτῆς νὰ δημιουργήσουν τὴν θέλησίν των, ἀλλ' εἶναι τὸ σύνθημα διὰ τὴν ἑναρξιν κατὰ πάντα προγραμματισμένων προθέσεων. Ἡ ὑπακοὴ ἢ ἡ ἄρνησις τῆς ὑπακοῆς εἰς τὸν λόγον συντελεῖται σήμερον ἐπέκεινα τῆς ἐπιγνώσεως τοῦ ἀν-

θρώπου. Ὁ λόγος παύει νὰ εἶναι τὸ ἐσωτερικὸν φῶς τῆς ζωῆς, διὰ νὰ συντάσῃ τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὴν ἐκστρατεῖαν τῶν πραγμάτων ἐναντίον τῶν πραγμάτων.

ΑΝΤΙΘΕΣΙΣ ΚΑΙ ΣΥΓΚΛΙΣΙΣ ΤΩΝ ΟΡΩΝ ΤΗΣ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑΣ ΜΕΤΑΞΥ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΚΑΙ ΤΩΝ ΣΥΓΓΕΝΩΝ ΤΗΣ ΖΩΗΣ.
 Ὄταν δὲν κατορθώῃ ν' ἀνάψῃ ἐντὸς τοῦ φῶς τοῦ λόγου, νὰ συλλάβῃ μόνος τοῦ τὴν ὑπαρξίν του, ὁ ἄνθρωπος παραμένει σκοτεινὸς καὶ ξένος διὰ τὸν ἑαυτόν του. Γνωρίζει ἴσως λεπτομερῶς, τί πρέπει νὰ πράξῃ, δὲν ὑποψιάζεται ὅμως τὴν προϋπόθεσιν τῆς πράξεώς του. Ὅσον περισσότερο ὑπακούει, τόσο ὀλιγώτερον ἀμφιβάλλει, δὲν φιλοξενεῖται ὅμως εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς ἰδικῆς του ὑπάρξεως. Ὅπως συμβαίνει εἰς τοὺς συγγενεῖς τῆς ζωῆς, οἱ ὁποῖοι στεροῦνται τοῦ λόγου, μένει καὶ ὁ ἄνθρωπος, ὅταν θέσῃ τὸν λόγον εἰς διαθεσιμότητα, ἐκτὸς τῆς ὑπάρξεώς του, ἐφ' ὅσον ὁ λόγος εἶναι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος θὰ τὸν ἐμάζευεν ἐκ τῶν ξένων πραγμάτων, θὰ τοῦ ἔδιδε τὴν δύναμιν νὰ κερδίσῃ μίαν ἀπόστασιν ἐκ τῆς πραγματικότητος καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον νὰ μάθῃ, ὅτι καὶ πῶς ὑπάρχει, νὰ ὀδηγήσῃ ὑπευθύνως τὴν ὑπαρξίν του, νὰ καθορίσῃ καὶ νὰ ἐκπληρώσῃ σκοπούς, νὰ σκάψῃ τὸ βάθος του, ν' αὐθυπερβάλλεται καὶ νὰ γίνεταί ἄνθρωπος.

Ὅπου ὁ λόγος ἀπουσιάζει ἢ καταβάλλεται, ἀναπληρώνει τὴν ἄλλειψιν αὐτὴν ἡ πράξις. Τὰ ζῶα δὲν χρειάζονται τὸν λόγον καὶ δι' αὐτὸν τὸν λόγον ὑπάρχουν, διὰ νὰ μετακινουῦνται ἐντὸς τοῦ χώρου μὲ δύο ἔμφυτα προγράμματα, τὴν ἐπίθεσιν καὶ τὴν ἄμυναν. Ἡ ἀπουσία τῆς ἐσωτερικῆς κινήσεως ἀφήνει τὸ ζῶον ἐλεύθερον νὰ στρέφεται πρὸς τὰ ἔξω, νὰ παρακολουθῇ, τί συμβαίνει γύρω του, νὰ συλλαμβάνῃ καὶ νὰ προσπαθῇ νὰ μὴ συλληφθῇ, νὰ ζῇ καὶ ν' ἀγωνίζεται, διὰ νὰ ἔχῃ, ὅ,τι θεωρεῖ ἀναγκαῖον, χωρὶς νὰ χρειάζεται ἐσωτερικὴν δικαιολογίαν. Τὸ πρόβλημα δηλαδὴ τοῦ ζῴου εἶναι π ρ ό β λ η μ α ἐ ξ ω τ ε ρ ι κ ῆ ς σ υ μ π ε ρ ι φ ο ρ ᾶ ς. Δὲν τὸ ἐνδιαφέρει ἡ ἀντίληψις τῶν πραγμάτων καὶ τὸ ἐρώτημα, διατί ζῇ, ἀλλ' ἡ προσαρμογὴ του εἰς τὰ πράγματα καὶ ὅ,τι παρατείνει τὴν ζωὴν του.

Τὸ νέον εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν ζῴων παρουσιάσθη, ὅταν ὁ ἄνθρωπος ἐζήτησε τὸν λόγον τῶν πραγμάτων. Διὰ τὴν λογοδοσίαν αὐτὴν ἔπρεπε νὰ τοποθετήσῃ τὴν πραγματικότητα ἐντὸς τοῦ, ν' ἀντιστρέψῃ δηλαδὴ τοὺς ὅρους τῆς ζωῆς τοῦ ζῴου καὶ νὰ προσαρμόσῃ τὸν κόσμον εἰς τὴν ζωὴν του, νὰ δημιουργήσῃ μέσα του ἕνα χῶρον, διὰ νὰ χωρέσῃ ὁ ἐξωτερικὸς χῶρος. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὁ ἄνθρωπος ἔγινε κύριος τοῦ χώρου. Ἄντὶ νὰ συμπεριφέρεται, ὅπως τὸ ἐπέβαλλεν ὁ χῶρος, τοῦ ἔδωσε τὴν ἐσωτερικὴν του κατεύθυνσιν. Αὐτὸ τὸ πρᾶγμα ἐσημαίνει, ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἔπαυσε νὰ πράττῃ ἀναλόγως τῶν τυχαίων περιστατικῶν τοῦ περιβάλλοντός του, ἀνέπτυξεν ἐσωτερικὰς παρορμήσεις, ὠραματίσθη ἀνυπάρκτους εἰς τὴν φύσιν σκοπούς καὶ ἐξηνάγ-

κασε τὸν κόσμον, πρῶτον ὅμως τὸν ἑαυτὸν του, νὰ ἐκπληρώσῃ αὐτοὺς τοὺς σκοποὺς.

Ὁ ἄνθρωπος λοιπὸν ὑπῆρξε τὸ ζῶον, τὸ ὁποῖον ἀνέπτυξε ἐσωτερικὴν συμπεριφορὰν. Ἄντὶ νὰ ἐκτελῇ, ὅ,τι ἤθελεν ὁ κόσμος, ἐφήρμοσεν εἰς τὸν κόσμον τὴν θέλησίν του. Καὶ ἀντὶ νὰ ἐνδιαφέρεται κάθε στιγμὴν, πῶς πρέπει νὰ συμπεριφερθῇ, ἔστρεψε τὴν προσοχὴν του εἰς τὸν ἔλεγχον τῆς συμπεριφορᾶς τοῦ κόσμου καὶ πρὸς τοῦτο ἐζήτησε νὰ μάθῃ, τί ἐστὶ κόσμος, πολὺ προτοῦ φιλοσοφήσῃ.

Η ΟΝΤΟΛΟΓΙΚΗ ΕΝΤΑΣΙΣ ΤΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΚΑΙ ΚΟΣΜΟΥ ΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΣΗΜΕΡΙΝΟΥ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝΤΟΣ ΔΙΑ ΤΩΝ ΛΟΓΩΝ. Σήμερον συντελεῖται εἰς τὴν ἱστορίαν μία κοσμοϊστορικὴ ἀναδρομὴ εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ καθορισμοῦ τῆς συμπεριφορᾶς τοῦ ἀνθρώπου ἐκ μέρους τῶν πραγμάτων, τὰ ὁποῖα τυχαίως τὸν περιβάλλουν. Ἄντὶ νὰ προσαρμόζῃ τὸν κόσμον εἰς τὴν ἐσωτερικὴν του κατεύθυνσιν καὶ νὰ θέλῃ νὰ λογοδοτήσῃ διὰ τὸν κόσμον, ἐτέθη καὶ πάλιν διὰ τὸν ἄνθρωπον ζήτημα προσαρμογῆς εἰς τοὺς ἐξωτερικοὺς ὄρους τῆς ζωῆς του. Προέχει καὶ πάλιν διὰ τὴν ζωὴν του πρόβλημα συμπεριφορᾶς ἔναντι ἀγνώστων πραγμάτων, τὰ ὁποῖα τὸν πλησιάζουν, χωρὶς νὰ εἶναι βέβαιος διὰ τὴν πρόθεσίν των, ἂν καὶ τὰ σύγχρονα πράγματα δὲν παραλείπουν, ὅπως κάποτε οἱ πειρασμοί, νὰ ὑπόσχωνται ἀπὸ κοινοῦ καὶ μάλιστα νὰ συναγωνίζωνται μεταξύ των εἰς τὴν ὑπόσχεσιν αὐτὴν, ὅτι ὑπάρχουν, μόνον καὶ μόνον διὰ νὰ τὸν ὑπηρετοῦν.

Διὰ νὰ ὑπάρξῃ, ὁ σημερινὸς κόσμος ἔχει ἀνάγκην τῆς συγκαταθέσεως τοῦ ἀνθρώπου. Ἄλλοτε τὰ πράγματα ὑπῆρχαν ἀνεξαρτήτως τῶν διαθέσεων τοῦ ἀνθρώπου καὶ μόνον προσωποποιήσεις ἠθικῆς φύσεως ἐχρειάζοντο τὴν ἐπιδοκιμασίαν του, διὰ τὴν ἐκπλήρωσιν μιᾶς μεταφυσικῆς ἀποστολῆς. Σήμερον διὰ τὰ πνεύματα δὲν ὑπάρχει θέσις εἰς τὸν κόσμον, χρειάζονται ὅμως τὰ πράγματα τοῦ κόσμου τὸ νὰ τοῦ ἀνθρώπου, διὰ νὰ ἔχουν λόγον ὑπάρξεως, ὄχι πάντοτε σύστοιχον πρὸς ὅ,τι θὰ τὸν ἐνδιέφερε, ἐξ οὗ καὶ ἡ παράλειψις των νὰ τὸν ἐρωτήσουν καὶ ἡ προσπάθειά των νὰ ἐκδιᾶσουν τὴν θέλησίν του. Ἐπειδὴ ὅμως, ὅπως κάποτε εἰς τὴν σχέσιν του πρὸς τὸν δαιμονικὸν κόσμον, δὲν εἶναι εἰς θέσιν ὁ ἄνθρωπος νὰ διακρίνῃ ἐκ μόνῃς τῆς ὄψεως, περὶ τίνος πρόκειται, οὔτε ἐπιτρέπει εἰς τὸν ἑαυτὸν του νὰ ἐμπιστεύεται τοὺς λόγους ἢ μόνον τὴν ἐμφάνισιν, ἢ σχέσις του πρὸς τὸν κόσμον εἰσέρχεται εἰς μίαν περίοδον αὐτὴν τὴν φορὰν ὀντολογικῆς ἐντάσεως. Ὁ ἄνθρωπος ἀρχίζει νὰ γίνεταί ἐπιφυλακτικὸς καὶ συνάμα ἄπληστος ἀπέναντι τοῦ κόσμου, νὰ ζητῇ τὴν εὐκαιρίαν νὰ θέσῃ ὑπὸ τὴν κατοχὴν του τὸ ὠφέλιμον, ἔστω καὶ ὅταν δὲν τὸ χρειάζεται, μόνον καὶ μόνον διὰ τὴν ἱκανοποίησιν τῆς ἐπιτυχίας καὶ ταυτοχρόνως νὰ διαφύγῃ τὸ ἐπιβλαβές, νὰ προλάβῃ μίαν ἔκτακτον ἐμφάνισιν ἢ ἕνα λανθάνοντα κίνδυνον, νὰ εὐρίσκεται εἰς συνεχῆ ἐπιφυλακὴν, διὰ νὰ μὴ χάσῃ καὶ νὰ μὴ χαθῇ.

ἐσήμαινεν ἐσωτερικὴν παρόρμησιν, δηλαδή θὰ ἔδιδεν εἰς τὸν ἄνθρωπον μίαν κατεύθυνσιν ἀνεξόρτητον τῶν ἐξωτερικῶν ἐρεθισμῶν. Ἐκὼ δηλαδή προηγουμένως ἡ συμπεριφορὰ ἦτο ἡ πρακτικὴ ἀλήθεια καὶ διὰ τοῦτο πάντοτε καὶ εἰς ὅλας τὰς περιπτώσεις, ἐφ' ὅσον ἡ βάση τῆς ζωῆς δὲν μετεκινεῖτο, παρέμενεν ἡ ἴδια, εἰς τὴν ἐποχὴν μας δὲν ἔχει ὄντολογικὴν βάση καὶ συνεπῶς εἶναι δυνατὸν ν' ἀναλογηθῆ πρὸς ὅ,τιδήποτε προκαλεῖ τὸν ἄνθρωπον.

Ἡ σημερινὴ ζωὴ βασίζεται ἐξ ὀλοκλήρου εἰς τὴν ἐξωτερικὴν πρόκλησιν. Αὐτὸ σημαίνει, ὅτι μόνον τότε ὑπάρχει καὶ προοδεύει, ὅταν οἱ ἄνθρωποι δὲν διαθέτουν διὰ τὴν πράξιν των προσωπικὴν παρόρμησιν. Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς ἡ τεχνικὴ τάσσεται ἀνεπιφυλάκτως ἐναντίον τῆς ἀληθείας καὶ ὑπὲρ τῆς πράξεως, διὰ τὴν ὁποῖαν δὲν ἐγγυᾶται ὁ ἐσωτερικὸς ἄνθρωπος. Ἔτσι ἐξηγεῖται λοιπὸν, διατὶ ὅλος ὁ κόσμος ἐνδιαφέρεται σήμερον τόσο πολὺ διὰ τὴν πληροφορίαν. Ὅχι τόσο διότι ἡ εἰδησις παρέχει μίαν ἐπιπλέον γνῶσιν, ἀλλὰ διότι ἡ γνῶσις αὐτὴ εἶναι ἀπαραίτητος διὰ τὴν ἀτομικὴν συμπεριφορὰν, τὴν ὁποῖαν δὲν γνωρίζει, πῶς νὰ διαμορφώσῃ, παραδίδεται ὁ σημερινὸς ἄνθρωπος εἰς τὰ συστήματα τῶν πληροφοριῶν. Εἰς τὴν ἐποχὴν μας ἡ ἐπικαιρότης παίζει τὸν ρόλον τῆς παραδόσεως. Ὑποδεικνύει εἰς τὸν ἄνθρωπον, τί πρέπει νὰ κάνῃ, διὰ νὰ μὴ τοῦ διαφύγῃ ἢ διὰ νὰ διατηρήσῃ, ὅ,τι θεωρεῖ ὡς εὐκαιρίαν. Ἡ ζωὴ ἔγινε σύστημα εὐκαιριῶν καὶ ὁ λόγος ὑπάρχει, διὰ τὴν παρουσίαν των. Ἡ γλῶσσα λοιπὸν ἀρχίζει νὰ ἔχῃ εἰς τὴν ἱστορίαν ὡς λειτούργημα τὸν προσωρινὸν καθορισμὸν τῆς πράξεως. Ἡ ἰκανότης τῆς ἔγκειται εἰς τὴν μεταβολὴν ἢ τὴν ἐνίσχυσιν τῆς συμπεριφορᾶς, συνέπεσε δηλαδή πρὸς τὴν ἐντολήν.

ΠΡΟΣ ΕΞΟΜΑΛΥΝΣΙΝ ΤΗΣ ΣΥΓΚΡΟΥΣΕΩΣ ΜΕΤΑΞΥ ΕΣΩΤΕΡΙΚΗΣ ΠΑΡΟΡΜΗΣΕΩΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΙΚΗΣ ΟΦΕΙΛΗΣ ΔΙΑ ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ ΤΗΣ ΑΛΗΘΕΙΑΣ. Ὁ τεχνικὸς τρόπος κοινωνικῆς διαμορφώσεως τῆς ζωῆς ὑποχρεώνει σήμερον τὴν ἀλήθειαν νὰ μεταβάλλῃ τὸν ἱστορικὸν τῆς ρόλον. Δὲν τῆς ἐπιτρέπει νὰ προσανατολίξῃ τὸν ἄνθρωπον πρὸς ὅ,τιδήποτε θὰ τὸν προικίσῃ μὲ μίαν ἐσωτερικὴν κατεύθυνσιν, νὰ τὸν συνδέσῃ πρὸς τὸ εἶναι καὶ τὸ νόημα τῆς ὑπαρξεώς του, ἀλλὰ τῆς ἐπιβάλλει νὰ προσδιορίξῃ τὴν ἐκάστοτε πράξιν τοῦ ἀνθρώπου κατ' ἀναφορὰν πρὸς τὸ κοινωνικὸν σύστημα, ἐντὸς τοῦ ὁποῖου ὁ ἄνθρωπος ἀποκτᾷ δικαίωμα ζωῆς εἰς τὸν κόσμον. Ἀλήθεια λοιπὸν εἶναι, ὅ,τι τακτοποιεῖ τεχνικῶς τὴν πράξιν, εἰ δυνατὸν μὲ τὴν συγκατάθεσιν τοῦ ἀνθρώπου καὶ ὅταν ἐκεῖνος δὲν πείθεται, ἐναντίον τῆς θελήσεώς του. Ἡ ἀλήθεια ἀρχίζει νὰ γίνεται μίαν ὑπόθεσιν τοῦ περιβάλλοντος, ὅ,τι ἐπιβάλλει εἰς τὸν ἄνθρωπον νὰ ὑπακούσῃ εἰς τοὺς ὅρους ἀναπτύξεως τοῦ κοινωνικοῦ του συστήματος, ἀνεξορτήτως τῶν ὅσα ἐνδεχομένως κρίνει σκόπιμα αὐτὸς ὁ ἴδιος. Ἀσφαλῶς

σήμερον είναι ένδεχόμενον, οί άνθρωποι νά έχουν ώρισμένας άπόψεις καί τὸ περιβάλλον νά θέλη άλλα πράγματα, ὡστε μεταξύ παρορμήσεων κυρίως πνευματικῆς καταγωγῆς καί αίτημάτων τεχνικοῦ προγραμματισμοῦ νά προκαλήται μία σύγκρουσις. Ἡ άκαταστασία ὅμως αὐτή τείνει νά έξομαλυνθῆ διὰ τῆς ὑποχωρήσεως τοῦ έσωτερικοῦ ανθρώπου ένώπιον τῶν αξιώσεων τοῦ έξωτερικοῦ κόσμου.

Τὸ γεγονός ὅτι ὑπάρχουν σήμερον άνθρωποι, οί ὁποῖοι έχουν προθέσεις χωρίς κοινωνικὴν σημασίαν, άλλ' άπλῶς ιδιωτικοῦ χαρακτήρος, είναι αὐτὸ καθ' έαυτὸ τὸ γεγονός, ὅτι ἡ αλήθεια, ὅπως έχει έννοηθῆ μέχρι τώρα, αρχίζει νά χάνη τὴν κοινωνικὴν τῆς βάση. Οί άνθρωποι εύρίσκονται διὰ τούτο μεταξύ δύο τύπων αλήθειας, ἐκείνου, τὸν ὁποῖον θεωροῦν προσωπικὴν των ὑπόθεσιν καί θέλουν άδιαφόρως τῶν ὅσα χρειάζεται καί άπαιτεῖ ὁ έξωτερικὸς κόσμος νά εφαρμόσουν καί ἐκείνου, διὰ τοῦ ὁποῖου πληροφοροῦνται, τί πρέπει νά θέλουν, πῶς δηλαδὴ νά θυσιάσουν τὴν έσωτερικὴν των παρόρμησιν εἰς τοὺς βωμοὺς τοῦ έξω κόσμου. Ὁ σημερινὸς άνθρωπος ὑφίσταται λοιπὸν μίαν κρίσιν τῆς πράξεως, μίαν ἠθικὴν κρίσιν. Ἐξακολουθεῖ νά διδάσκεται καί νά νομίζει, ὅτι πρέπει ν' άνθίσταται εἰς τοὺς πειρασμοὺς καί νά εκπληρώνη, ὅ,τι τὸν κάνει σύμφωνον πρὸς τὴν αλήθειαν, εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς ὁποίας έχει τάξει τὸν έαυτὸν του καί συγχρόνως πληροφορεῖται κάθε στιγμὴν, τί πρέπει νά πράξη, ὡς εἰς τὸν δὲν τὸ εἰσένοιζε καί ὑπῆρχε κίνδυνος νά συμπεριφερθῆ κατ' άνάρμοστον τρόπον.

Ὅσον ὅμως ὁ άνθρωπος χάνει τὸ πρόσωπόν του, εξαφανίζονται καί τὰ έσωτερικά του κίνητρα, παύει νά ἔχη έντελῶς ιδικοῦς του σκοπούς, μίαν θέλησιν, διὰ τὴν ὁποῖαν νά φέρη ἐκεῖνος τὴν εὐθύνην καί αρχίζει νά υἰοθετῆ τοὺς σκοποὺς τῶν άλλων ἢ ὅ,τι παρουσιάζεται ὡς γενικὴ ἐπιδίωξις, με άποτέλεσμα νά μὴ γνωρίζη τελικῶς, τί πρέπει νά θέλη. Ἀπὸ τῆς πλευρᾶς αὐτῆς ἡ τεχνικὴ ζωὴ, με τὴν γενίκευσιν τοῦ ανθρώπου, τὴν ὁποῖαν ἐπιφέρει καί ἐκ τῆς ὁποίας αναπτύσσεται, εκπαιδεύει τὸν άνθρωπον νά μὴ χρειάζεται έσωτερικὴν συμπεριφορᾶν, άλλὰ νά προσέχη, πῶς θὰ εφαρμοσῆ ἢ θὰ παραβλέψη, ὅ,τι ενδιαφέρει ἢ άπορρίπτει τὸ περιβάλλον του, πράγμα τὸ ὁποῖον ἔπραξεν ὁ άνθρωπος καί προηγουμένως, ὅταν ἡ κοινωνικὴ του ζωὴ ἔστηρίζετο εἰς τὴν άμοιβαίότητα τῶν ὡς άτομα ὑπευθύνων κατ' αναφορᾶν πρὸς τὴν μεταφυσικὴν ἐγγύησιν τῆς ζωῆς. Ἡ διαφορὰ σήμερον είναι, ὅτι ἡ κοινωνικὴ ζωὴ πρῶτον δὲν βασίζεται εἰς τὴν σχέσιν τῶν ατόμων μεταξύ των, ὡστε νά ἐπαφίεται εἰς τὰ άτομα ἢ διαμόρφωσις τῆς συμπεριφορᾶς των, δεύτερον ὅτι δὲν έχει ανάγκην μεταφυσικῆς ὑποστηρίξεως καί έπομένως διατηρήσεως τῶν ιδίων μορφῶν καί αξιωμάτων καί τρίτον ὅτι έξαντλεῖ έντός τῆς ὅλην τὴν έννοιαν τοῦ περιβάλλοντος, δηλαδὴ δὲν άνέχεται άλλους τομεῖς σχέσεων, ὅπως συνέβη, ὅταν ὁ άνθρωπος ἔζη ἐκ τῆς φύσεως.

Τὸ περιβάλλον τοῦ σημερινοῦ ανθρώπου έχει τοποθετηθῆ ἄσφα-

λῶς ἐντὸς τῆς φύσεως καὶ ἐκπροσωπεῖται ὑπὸ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων. Κατ' οὐσίαν ὅμως τὸ περιβάλλον αὐτὸ δὲν εἶναι οὔτε τὰ στοιχεῖα τῆς φύσεως οὔτε οἱ ἄνθρωποι, ὅπως τοὺς βλέπει ὁ ἄνθρωπος, ἀλλὰ τὰ τεχνικὰ γεγονότα καὶ τὰ συνολικὰ γνωρίσματα τῶν ἀνθρώπων. Πρέπει λοιπὸν ὁ ἄνθρωπος νὰ πληροφορηθῆ, τί πρέπει νὰ πράξῃ ἀναλόγως τῆς σχέσεως τῶν τεχνικῶν πραγμάτων καὶ τῶν ἀνωνύμων τεχνικῶν ιδιοτήτων. Ἀλήθεια ἔγινε κατὰ τοῦτο ἡ πρότασις, ἡ ὁποία ἐκφράζει μίαν συνάφειαν μεταξὺ τεχνικῆς πραγματικότητος καὶ ἀνθρωπίνης ἀνωνυμίας. Τὴν συνάφειαν αὐτὴν δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ γνωρίζῃ κανεὶς ἐκ τῶν προτέρων, διότι τὰ τεχνικὰ πράγματα ὑπάρχουν, ἐφ' ὅσον μετατρέπονται καὶ δημιουργοῦν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον μίαν νέαν σχέσιν πρὸς ὠρισμένους χαρακτῆρας τοῦ ἀνθρώπου, τοὺς ὁποίους κανεὶς δὲν ἐνσαρκώνει ὡς πρόσωπον. Αὐτὸ ἔχει τὴν ἔννοιαν, ὅτι ἀλήθεια εἶναι, ὅτι ἐπιτρέπει τὴν συνέχισιν καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ γεγονότος τῆς τεχνικῆς, χωρὶς κανεὶς νὰ γνωρίζῃ κατ' ἀρχὴν ἄλλο τίποτε, πλὴν τοῦ ὅτι πρέπει νὰ πληροφορηθῆται ἐκ τῶν ἀρμοδίων, πῶς νὰ συμπεριφερθῆ εἰς τὴν ἐκάστοτε συγκεκριμένην περίπτωσιν. Διὰ τὴν συμπεριφορὰν του δὲν χρειάζεται ἐπομένως νὰ ἐνδιαφέρεται ὁ ἴδιος ὁ ἄνθρωπος, ἀλλὰ τὸ τεχνικόν του περιβάλλον. Ἐκεῖνος μόνον ὀφείλει νὰ παρακολουθῆ, τί παρουσιάζεται γύρω του καὶ νὰ πράττῃ ἀναλόγως τοῦ αἰτήματος τῆς στιγμῆς. Ἐὰν ἀρνηθῆ αὐτὴν τὴν πράξιν, παίρνει θέσιν ἐναντίον τοῦ γεγονότος, ἐκ τοῦ ὁποίου ζῆ, τάσσεται μὲ ἄλλους λόγους ἐναντίον τῶν ὄρων τῆς ζωῆς τοῦ συνόλου.

ΣΥΝΕΠΕΣΕΝ Η ΑΛΗΘΕΙΑ ΤΗΣ ΠΑΡΑΔΟΣΕΩΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΑΝΗΘΙΚΟΤΗΤΑ; Ἡ ἐπιδίωξις σκοπῶν, οἱ ὁποῖοι ἀντιστρατεύονται εἰς τὸν βίον τῆς κοινότητος, ἐχαρακτηρίσθη εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ πνεύματος ὡς ἀνηθικότης. Ὅπως εἶχεν ἐννοηθῆ μέχρι σήμερον, ἡ ἀλήθεια ὄχι μόνον ἀρχίζει νὰ μὴ χρειάζεται διὰ τὴν ζωὴν, ἀλλὰ στρέφεται κατὰ τῶν σημερινῶν της προϋποθέσεων. Ἡ ἀλήθεια, ἡ ὁποία ἀναφέρεται εἰς τὸν ἐσωτερικὸν ἄνθρωπον καὶ τὸν καθιστᾷ ἀνεξάρτητον τοῦ ἔξω κόσμου ἢ τὸν φέρει εἰς σχέσιν ἀδιακρίτως κοινωνικῆς σκοπιμότητος πρὸς ὠρισμένους ἀνθρώπους καὶ κυρίως τὸν κάνει ἐσωτερικῶς ἀπρόσιτον εἰς τὰ αἰτήματα τοῦ γεγονότος, ἐκ τοῦ ὁποίου ζῆ αὐτὸς καὶ ὑπάρχουν, ὅσοι τὸν περιβάλλουν, κινδυνεύει νὰ γίνῃ ἀπᾶνθρωπος, ν' ἀποκτήσῃ ἀνήθικον χαρακτῆρα, νὰ σημαίνη τὸν τρόπον τῆς ἀτομικῆς συμπεριφορᾶς, ὁ ὁποῖος, ἰδίως ὅταν κρατῆ τὸν ἄνθρωπον ἀμέτοχον τῶν γενικῶν ἐνδιαφερόντων, εἰς μοναχικὴν ἀπόστασιν ἐκ τῶν γεγονότων, τὰ ὁποῖα στηρίζουν τὴν ζωὴν καὶ συγκροτοῦνται ἐκ τῆς σχηματικῆς σχέσεως τῶν ἀνθρώπων, ὑπονομεύει τὴν ὑπαρξιν τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου.

Ἐὰν ἡ ἀλήθεια προσφέρῃ εἰς τὸν ἄνθρωπον μίαν ἐσωτερικὴν κατεύθυνσιν, τὸν ἐλευθερώνῃ ἐκ τῶν ἐπιδράσεων, αἱ ὁποῖαι δὲν τὸν ὀδη-

γούν εἰς τὸ προσωπικόν του πλήρωμα καὶ τὸν κάνη νὰ καθορίζη ἐκεῖνος τὴν στάσιν του ἐναντίον τῶν ἀξιώσεων καὶ τῶν ὑποβολῶν τοῦ κόσμου, ὁ ὁποῖος τὸν βαστάζει, κλονίζει τὴν βάσιν τῆς σημερινῆς ζωῆς, πείθει τὸν ἄνθρωπον νὰ μὴ περιληφθῆ εἰς τὰ σχέδια τῆς βιομηχανίας, νὰ μὴ δίδῃ προσοχὴν εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν σκοπῶν, ἐκ τῶν ὁποίων καὶ διὰ τοὺς ὁποίους ζῆ ἡ κοινότης, εἰς τρόπον ὥστε νὰ προδίδῃ τὴν κοινότητα καὶ νὰ θέτῃ εἰς κίνδυνον τὴν ὑπαρξίν της. Ἐὰν ὁ ἄνθρωπος δὲν ἐργάζεται, διὰ νὰ θέλῃ καὶ νὰ προμηθεύεται, ὁτιδήποτε ἐμφανίζεται εἰς τὴν ἀγοράν, καταστρατηγεῖ τὴν οικονομίαν τοῦ κράτους, ὄχι μόνον τὰ ἔργα τῶν βιομηχάνων, ἀλλὰ τὴν δυνατότητα τῆς ἐργασίας, τὴν εὐημερίαν τοῦ τόπου, τὸν μισθὸν τοῦ ἐργάτου, τοῦ διδασκάλου, τοῦ δικαστοῦ καὶ τοῦ ἱερέως. Ὅσοι λοιπὸν θὰ ἤθελαν σήμερον νὰ ἐνσαρκώσουν τὸν ἄνθρωπον, ἐπειδὴ ἀκολουθοῦν ἐσωτερικοὺς σκοποὺς, καταφέρονται ἐναντίον τοῦ πλησίον, ἐξαγοράζουν τὸν ἀνθρωπισμὸν των διὰ τοῦ γεγονότος, ὅτι δὲν ἐνδιαφέρονται διὰ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους. Ἡ ἱστορία εὐρίσκεται εἰς μίαν καμπήν, ἡ ὁποία παρουσιάζει τὸν ἐξανθρωπισμὸν τοῦ ἀνθρώπου ὡς ἀπάνθρωπον καὶ τὴν ἀλήθειαν ὡς ἀνηθικότητα.

Ἡ ἐντύπωσις αὕτη δὲν θὰ ἐξαφανισθῆ, ἐπειδὴ ἡ ὀδύνη, τὴν ὁποίαν προκαλεῖ, εἶναι πολὺ μεγάλη, ἀλλ' ὅταν ὁ ἄνθρωπος δὲν τὴν ἀποκρούσῃ, ὑπάρχει ἡ δυνατότης νὰ συλλάβῃ τὴν ἔννοιαν τοῦ ἐρχομένου κόσμου καὶ δι' αὐτὸν καὶ μόνον τὸν λόγον νὰ γνωρίζη, τί θέλει καὶ τί πράττει, νὰ δημιουργῆ τὴν προϋπόθεσιν τῆς ἐσωτερικεύσεως τοῦ κόσμου του, ἐντὸς τῆς ὁποίας εἶναι δυνατὸν νὰ βλαστήσῃ ἡ ἀλήθεια τοῦ μέλλοντος, χωρὶς ὅπωςδήποτε, ἐφ' ὅσον ἡ ἰδίᾳ θὰ ἔχη ἐσωτερικὸν χαρακτήρα, νὰ εἶναι τὸ ἀντίθετον τοῦ χαρακτήρος αὐτοῦ.

Τὸ ἀναπότρεπτον καθήκον τοῦ ἐρχομένου πνεύματος θὰ εἶναι νὰ καθορίσῃ, τί πρέπει νὰ ἐννοηθῆ ὡς ἀλήθεια, ἂν ὁ ἄνθρωπος χρειάζεται τὴν ἀλήθειαν ἢ ἐὰν ἀλήθεια εἶναι ἐκεῖνη ἡ στάσις του, εἰς τὴν ὁποίαν δὲν λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν ἡ ἐσωτερικὴ του ὑπόστασις, ἐὰν δηλαδὴ πρέπει νὰ ταυτισθῆ ἡ ἀλήθεια πρὸς τὴν ἔμμεσον ἢ τὴν ἄμεσον διαταγὴν. Μέχρις ὅτου τὸ πνεῦμα ἀφήσῃ τὸ πρόβλημα αὐτὸ ἀπαράτηρον, ὁ ἄνθρωπος θὰ πράττῃ, χωρὶς νὰ κατευθύνεται ὑπὸ τῆς ἀληθείας, θὰ ταλαντεύεται μόνον μεταξύ παρελθόντος καὶ παρόντος, ἐὰν θὰ πρέπει νὰ μείνῃ πιστὸς εἰς τὴν παράδοσιν καὶ νὰ στραφῆ ἐναντίον τῶν συνανθρώπων του ἢ ἐὰν θὰ πρέπει νὰ φανῆ πιστὸς εἰς τὰ αἰτήματα τῆς σημερινῆς ζωῆς καὶ νὰ παραιτηθῆ τῆς παραδόσεως. Θὰ εἶναι δηλαδὴ ὑποχρεωμένος ὁ ἄνθρωπος νὰ κηρυχθῆ ὑπὲρ μιᾶς ἢ ὑπὲρ μιᾶς ἄλλης προδοσίας μὲ μόνην προοπτικὴν, νὰ λύσῃ αὐτὸ τὸ δίλημμα μὲ τὴν γενικὴν του ἐκτεχνίκευσιν, τὴν τοποθέτησιν τῆς ὑπάρξεώς του ἐντὸς δυναμικῶν σχέσεων ἀπροσώπου χαρακτήρος, αἱ ὁποῖαι θὰ τοῦ ἐπιβάλλουν, ὅσον παρέρχεται ὁ χρόνος μὲ μικροτέραν ἀντίστασιν, μίαν ἐξωτερικὴν συμπεριφορὰν εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ ἐσωτερικοῦ του βίου καὶ εἰς τὴν διαμόρφωσιν τῆς ὁποίας ἀποκλείεται ἐκ τῶν προτέρων ἢ προσωπικὴ του πρόθεσις.

Ἑπακοή ἐπέκεινα τοῦ λόγου

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΑΝ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΙΕΤΣΙΟΣ

ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΔΥΣΙΝ ΤΟΥ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΚΟΣΜΟΥ ΕΙΣ ΤΟΝ ΟΡΙΖΟΝΤΑ ΤΗΣ ΧΡΗΣΕΩΣ. Ὁ ἱστορικὸς κόσμος τάσσεται σήμερον κατὰ τοῦ λόγου καὶ ὑπὲρ τῆς πράξεως, κατὰ τῆς ἐσωτερικῆς καὶ ὑπὲρ τῆς ἐξωτερικῆς συμπεριφορᾶς, κατὰ τῆς ἀληθείας καὶ ὑπὲρ τῆς διαταγῆς. Καὶ ὅταν ἀκόμη δὲν τὸ γνωρίζουν, ὅσοι ὁμιλοῦν εἰς τὴν ἐποχὴν μας, διατάζουν. Ἡ διάθεσις αὐτῆ τῆς ἐπιβολῆς, μία ἔκφρασις τῆς ἀγωνίας, μήπως ὑπαιτιότητι τοῦ ἄλλου χαθῆ τὸ στήριγμα τῆς ζωῆς, ἐμποδίζει τοὺς ἀνθρώπους νὰ συζητήσουν. Ὅπου ἡ συμφωνία δὲν ὑπάρχει ἐκ τῶν προτέρων, ἰσοδυναμεῖ σήμερον μὲ τὴν ἐπικράτησιν τοῦ ἑνὸς ἐπὶ τοῦ ἄλλου. Ἐπειδὴ ὅμως κανεὶς δὲν προτίθεται νὰ φανῆ ὑποδεέστερος, ἡ συνομιλία διακόπτεται εὐθὺς μετὰ τὴν ἔναρξίν της ἢ δὲν ἀποτολμᾶται καθόλου ἢ τρέπεται εἰς ὅσον τὸ δυνατὸν μηδαιμινώτερα πράγματα, διὰ τὰ ὅποια δὲν ἀξίζει τὸν κόπον ἢ σύγκρουσις. Ἡ διάρκεια λοιπὸν τοῦ σημερινοῦ διαλόγου εἶναι ἀντιστρόφως ἀνάλογος τῆς σπουδαιότητος τοῦ συζητουμένου θέματος. Μόνον ἀσήμαντα πράγματα ἔχουν σήμερον τὴν τύχην νὰ συζητηθοῦν καὶ νὰ συνάψουν μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων δεσμοὺς ἀναλόγου σπουδαιότητος. Εἰς τὴν πράξιν